

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди
Інститут післядипломної освіти

Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія
Полтавський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені
Н. В. Остроградського

**УПРАВЛІНСЬКІ ТА ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПРОФЕСІЙНОЇ
ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНОГО
РОЗВИТКУ ОСВІТИ**

*Матеріали Всеукраїнської
науково-практичної конференції
(20 квітня 2016 року)
I частина*

Харків - 2016

Key words: learning environment, school, structure, development, acmeological approach, acmeological provided, acmeological factors.

УДК 371.11

МОДЕЛЮВАННЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ГАЛУЗІ ОСВІТИ

Григораш В. В.

У статті уточнено визначення моделі і розкрита сутність моделювання. Особлива увага приділена моделюванню управлінської діяльності в галузі освіти.

Ключові слова: модель, моделювання, управління.

Постановка проблеми. Розв'язання будь-якої проблеми може бути описано технологічним ланцюжком: «реальний об'єкт — модель — алгоритм — програма — результат — реальний об'єкт». Отже, для вирішення завдань, зокрема, в галузі управління освітою, необхідно будувати різноманітні моделі об'єктів, процесів, явищ. Особливо актуальним моделювання є зараз, в період суттєвих змін структури, змісту і технологій освіти. Прийняття нових нормативних документів в галузі освіти вимагає модернізацію й оновлення навчально-виховного процесу, управлінської діяльності, критеріїв оцінювання навчальних закладів, що, у свою чергу, зумовлює необхідність розроблення нових освітніх моделей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Моделювання як об'єкт науково-педагогічного дослідження спостерігається на теренах вітчизняної педагогіки та менеджменту з 90-років минулого століття. Проте побудова різноманітних моделей педагогічних процесів та їх учасників здійснювалась завжди.

Проблемам моделювання управлінських процесів присвячені праці зарубіжних учених А. Демодорана, Дж. Р. Баума, О. В. Бережної, В. Г. Болтянського, А. С. Большакова, М. Еддоуса, К. Г. Корлі, М. Х. Мескона, О. Моргентейна, Дж. Неймана, Л. Планкетта, Р. Стенсфілда, П. Скотта, С. Уоллі, Г. Хейла, В. А. Штоффа.

Вітчизняні дослідники Л. І. Даниленко, І. П. Довбиш, Г. В. Єльнікова, Є. М. Павлютенков, В. С. Пікельна розробляли моделі учнів, педагогів, окремих педагогічних процесів. Останніми роками популярними стали моделі навчальних закладів [1, 3, 4].

Мета статті — проаналізувати наукові підходи до моделювання в галузі освіти.

Виклад основного матеріалу. У найбільш загальному вигляді модель — це спрощене уявлення про певний об'єкт. У літературі зустрічаються різноманітні визначення моделі:

- мисленнєвий образ реального об'єкту (системи), який відображає суттєві ознаки об'єкта та замінює його в процесі вирішення задач (Павлютенков Є. М.);
- спрощення реальної життєвої ситуації, до якої вона застосовується (Мескон М., Альберт М., Хедуорі Ф.);
- упорядкований набір інформації про складну систему (Медоуз).

Узагальнюючи різні визначення, будемо вважати, що процес моделювання — це відтворення характеристик одного об'єкта на іншому, спеціально створеному для їх вивчення. За своїми завданнями розроблення такої моделі має прикладний характер, тобто моделювання обумовлено раніше визначеною метою та орієнтоване на практичне застосування результатів. Однак такий характер моделі не виключає і теоретичних досліджень. Модель має декілька застосувань: по-перше вона чітко визначає компоненти, які складають систему, по-друге, достатньо схематично та точно подає зв'язки між компонентами, при цьому зв'язки всередині модельованого об'єкта можна порівняти із зв'язками всередині моделі, по-третє, модель генерує і породжує питання, і, нарешті, вона стає інструментом для порівняльного вивчення різних галузей явища, процесу [4]. Дослідження моделі дає нову інформацію про об'єкти і процеси, дозволяє вивчати закономірності, недоступні для пізнання іншими способами. Моделювання як один із основних категорій теорії пізнання використовує спеціально побудовані моделі, які вивчаються для визначення або уточнення характеристик і раціоналізації способів заново сконструйованих об'єктів. До моделювання звертаються тоді, коли неможливо одразу приступити до пізнання сутності зацікавленості об'єкта і немає умов для безпосереднього оволодіння ним.

Педагогічний зміст моделі виявляється в тому, що вона дозволяє виділити актуальні та перспективні завдання навчально-виховного процесу, виявити, вивчити та науково обґрунтувати умови можливого зближення між вірогідними, очікуваними та бажаними змінами об'єкта, що вивчається. Процес професійного становлення фахівця теж розглядається як система. Дійсно, на кожному віковому освітньому етапі людина досягає своєї вершини у вигляді певної компетентності: дошкільник — шкільної компетентності як готовності до освіти в школі; «випускник» початкової школи — навчальної компетентності як готовності до освіти в основній школі; «випускник» основної школи — особистісної компетентності як готовності до свідомого вибору подальшого освітнього маршруту, до навчання в іншій школі; випускник середньої школи — соціальної компетентності як готовності до життєвого і професійного самовизначення; випускник професійної школи — професійної компетентності як готовності до самостійної професійної праці. Освіта дорослої людини в цілому покликана формувати життєву компетентність, її нові «життєві кваліфікації», що допомагають у вирішенні власних життєвих проблем, поліпшують якість життя завдяки зростанню грамотності в питаннях буття в нових умовах: соціальних, економічних, демографічних, вікових та інших. Інтегративним результатом діяльності особистості, «украпленої» у професійну компетентність, є сукупність умінь суб'єкта діяльності.

Тому важливим об'єктом моделювання в галузі освіти є випускник школи (початкової, базової, середньої), педагог, навчально-виховний процес, навчальний заклад.

Аналіз літератури дозволяє визначити основні види моделей. З одного боку, виокремлюють матеріальні (фізичні й аналогові) й ідеальні (вербальні, математичні, інформаційні) моделі. З іншого боку, за призначенням визначають

навчальні, дослідницькі, імітаційні, ігрові, науково-технічні моделі. Також можна класифікувати моделі за галуззю (соціологічні, біологічні, освітні тощо), за часом (динамічні та статистичні), за способом представлення (матеріальні й абстрактні) тощо. Особливої уваги заслуговують інформаційні моделі, які містять інформацію про об'єкт, процес чи явище, зв'язки з середовищем. Вони можуть бути описовими (знаковими) або наглядними (закодованими, на матеріальних носіях). Інформаційні моделі можуть бути представлені у вигляді текстів, рисунків, таблиць, схем, креслень, формул тощо.

Можна виокремити основні концептуальні моделі:

- організація-машина, бюрократична модель;
- природна (адаптивна) модель;
- організація-група, колектив;
- соціотехнічна модель;
- інституціональна модель;
- конфліктна модель [1].

У галузі освіти здійснюється моделювання таких об'єктів і процесів:

- функціонал посадових осіб;
- форми організації та взаємодії (ключові справи);
- засоби дії (технології);
- моніторинг процесів і результатів;
- учасники навчально-виховного процесу.

Широкого розповсюдження набуло моделювання процесів у вигляді проектів, цільових програм, факторно-критеріальних (кваліметричних) моделей.

Особливу роль відіграє моделювання в процесі прийняття управлінських рішень. В цих процесах виокремлюють такі моделі:

- дескриптивні і нормативні моделі;
- індуктивні і дедуктивні;
- проблемно-орієнтовані та моделі рішень;
- одноцільові та багатоцільові;
- однопіріодні та багатопіріодні;
- детерміновані та стохастичні.

Дослідники визначають основні *етапи моделювання*.

1. Постановка проблеми та її аналіз – виокремлення суттєвих ознак, формулювання гіпотез, пояснення поведінки чи розвитку об'єкта.
2. Побудова моделі: вибір типу, визначення параметрів та встановлення зв'язків між ними. Можлива й побудова декількох моделей для опису одного процесу чи об'єкта.
3. Підготовка релевантної інформації, збір та первинна обробка, узагальнення, експертиза даних.
4. Аналіз (експертиза) моделі: оцінка вірогідності результату, експертна оцінка.
5. Апробація моделі.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Узагальнюючи різноманітні підходи до класифікації моделей та процесу моделювання в освіті, зазначимо, що суб'єктом моделювання є людина з її баченнями, прагненнями, особливостями, а об'єктом – учасники навчально-виховного процесу, педагогічний процес, методична робота, управлінська діяльність, результати освіти. Таким чином, можна визначити орієнтовний перелік моделей для побудови загальної моделі навчального закладу:

- моделі учня, педагога;
- модель навчального процесу (профілі, напрями, особливості, навчальні проекти);
- модель виховної роботи;
- модель методичної роботи;
- модель управління навчальним закладом;
- модель результатів роботи школи (якість освіти, рівень професійної компетентності педагогів, рейтинг навчального закладу, досягнення певних показників тощо);
- моделі структурних підрозділів (бібліотека, психологічна служба, методичні об'єднання, органи учнівського самоврядування тощо — за необхідності).

Подальшого дослідження потребує визначення конкретних алгоритмів побудови освітніх моделей.

Література

1. Большаков А. С. Моделирование в менеджменте: Учеб. Пособие / А. С. Большаков. — М. : ИИД «Филинь», 2000. — 464 с.
2. Довбиш І. Модель державно-громадського управління загальноосвітнім державним закладом / І. Довбиш // Педагогіка та психологія: Зб. наук. пр. — Чернівці: Рута, 2005. — Вип. 258. — С. 49-57.
3. Концепції та програми розвитку школи / укл. В. В. Григораш. — Х. : Основа, 2014. — 224 с.
4. Модель сучасної школи / укл. В. В. Григораш. — Х. : Основа, 2010. — 288 с.
5. Павлютенков Є. М. Моделювання в системі освіти (у схемах і таблицях) / Є. М. Павлютенков. — Х.: Вид. група «Основа», 2008. — 128 с.

В статтє уточнено определение модели и раскрыта суцность моделирования. Особое внимание уделено моделированию управленческой деятельности в области образования.

Ключевые слова: модель, моделирование, управление.

The article clarified the definition of models and simulations solved the essence. Particular attention is paid to modeling management activities in the field of education.

Key words: model, modeling, and management.